

I. MAÍ: BERJUMST!

VINNA ER VELFERÐ

Verðug erum við launa okkar

Á 1. maí biðjum við ekki um neitt. Við krefjumst. Við krefjumst samfélags jöfnuðar og við krefjumst virðingar. Við viljum fá reisinna aftur sem þjóð meðal þjóða. Við erum verðug launa í gjaldmiðli sem aðrar þjóðir virða. Við krefjumst þess að auðlindir okkar, vinnuframlag og dugnaður endurspeglast í kjörum okkar, launin nægi fyrir matnum okkar, tómstundum, afborgunum skulda, sumarleyfum og ferðalögum hér innan lands og utan. Við krefjumst þess að fá að lifa menningarlífi með fjölskyldum okkar eins og aðrar þjóðir í nálægum löndum.

Við biðjum ekki um réttlæti. Við krefjumst réttlætis. Það á að vera liðin tíð að við horfum á afskriftir stórskuldanna, sem tóku allt fyrir sig meðan ekki var hægt að lækka skuldir okkar, venjulegra launamanna. Það á að vera liðin tíð

að þeir menn gangi lausir sem settu landið okkar á hausinn og neiti allir sem einn ábyrgð sinni. Það á að vera liðin tíð að við launafólkið öxlum ein ábyrgð á hruninu meðan þeir sem eyðilögðu landið eru ósnertanlegir fyrir lögum og rétti.

Við krefjumst þess að börnin okkar fái að vaxa úr grasi í þjóðfélagi þar sem við virðum öll grunnildi góðra mannlægra samskipta. Við krefjumst öflugr velferðarkerfis þar sem allir hafa jafnt aðgengi að menntun og heilbrigðisþjónustu. Við krefjumst jöfnuðar á öllum sviðum samfélagsins.

Við neitum að búa í samfélagi lengur þar sem okkur eru meinuð þau sjálf-sögðu mannréttindi að ganga til góðrar vinnu á hverjum degi. Við afneitum samfélagi sem samþykkir atvinnuleysið meðan fjöldi verkefna bíður vinnufúsra handa. Við afneitum samfélagi

sem sendir fólk til annarra landa, fjarri fjölskyldum okkar eftir mannsæmandi launum. Við höfnum samfélagi sem byggir tilveru sína á höftum og skömmum. Við eigum annað og betra skilið.

Við höfnum því að vinnulaunin okkar séu gengisfelld á nokkurra ára fresti til að halda uppi sérhagsmunum í atvinnurekstri.

Við biðjum ekki um arðinn af auðlindum okkar. Við krefjumst hans. Til þess að svo megi verða þurfum við að auka frelsið, athafnafrelsi landsmanna þar sem allir búi við jafnræði til að skapa sér og fjölskyldum sínum mannsæmandi kjör. Þess vegna verða allir landsmenn að búa við þau mannréttindi að eiga jafnan rétt til vinnu á sjó og landi, við iðnað eða hvað sem hugur og hönd leitar eftir til atvinnusköpunar.

Til hamingju með daginn.

Saga dagsins

Aðdraganda að 1. maí, sem baráttudegi verkafólks, má rekja til Bandaríkjanna en þar höfðu samtök verkamanna barist fyrir 8 stunda vinnudegi frá því árið 1860. Þegar bandaríksu verkalyðssamtökin AFL (American Federation of Labour) voru stofnuð 1886 settu þau kröfuna um 8 stunda vinnudag á oddinn og 1. maí árið 1890 efndu þau til allsherjar vinnustöðvunar til að knýja á um viðurkenningu á þessari kröfu.

Níu árum síðar komu Frakkar með þá tillögu á þingi evrópskra verkalyðsfélaga í París 1899 að 1. maí skyldi verða alþjóðlegur frídagur verkafólks. Mikil barátta hafði staðið yfir varðandi lengd vinnudagsins og var hugmyndin að nota 1. maí til fjöldafrunda til að fylgja eftir kröfunni um 8 stunda vinnudag og baráttu fyrir betri kjörum. Tillagan var samþykkt og var 1. maí haldinn hátíðlegur í mörgum löndum árið eftir. Ekki gekk átakalaust að halda daginn hátíðlegan og varð hálfgerð stríðsástand í mörgum evrópskum borgum 1. maí þar sem ráðandi öfl töldu að sérstakur baráttudagur verkafólks fæli í sér upphaf byltingar. 1. maí var hins vegar kominn til að vera.

Fyrsta kröfugangan á Íslandi var farin árið 1923 en um nokkurra ára skeið fram að því höfðu verið haldnar innisamkomur á 1. maí hér á landi.

Nokkur dæmi um áfangasigra

● VÖKULÖGIN 1921

Vökulögin kváðu á um 6 tíma lágmarkshvöld. Fram að því voru engin takmörk fyrir því hversu lengi var hægt að láta fólk vinna. Þess voru dæmi að sjómenn á togurum stæðu vaktir sólarhringum saman.

● LÖG UM VERKAMANNABÚSTAÐI 1929

Verkalýðshreyfingin hóf snemma afskipti af húsnæðismálum og ein af kröfunum í fyrstu kröfugöngunni 1. maí 1923 var „engar kjallarakompur – holla mannbústaði“. Tilgangurinn með lögunum var að hjálpa þeim verkamönnum að eignast sómasamlegt húsnæði sem bjuggu við þröngan húsakost.

● LÖG UM ALMANNA-TRYGGINGAR 1936

Lög um alþýðutryggingar tóku gildi 1936 og Tryggingarstofnun ríkisins var sett á stofn til að sjá um framkvæmdina. Þarna var lagður grunnur að því velferðarkerfi sem við Íslendingar búum við í dag.

● VINNULÖGGJÖFIN 1938

Með setningu laganna urðu verkföll lögleg en þeim mátti þó aðeins beita í kaupdeilum og því aðeins að þau hefðu verið boðuð með sjö daga fyrirvara.

● ORLOFSMÁLIN 1942

Árið 1942 öðlaðist allt Íslenskt launafólk rétt til orlofs. Með kjarasamningunum það ár fékkst 12 daga sumarleyfi. Dögum fjölgaði í 18 árið 1956.

● ATVINNULEYSIS-TRYGGINGAR 1956

Sex vikna verkfallið svokallaða 1955 skall á í kjölfar langvarandi atvinnuleysis og mikillar kjaraskerðingar. Verfallið ein kenndist af mikilli hörku. Það sem hafði mest áhrif til langs tíma var að ríkisstjórnin gaf fyrirheit um að samþykkja lög um atvinnuleysistryggingar.

● ALÞJÓÐASÖNGUR VERKALÝÐSINS (Internasjónalinn)

Fram, þjáðir menn í þúsund löndum,
sem þekkið skortsins glímütök!
Nú báru frelsis brotna á ströndum,
boða kúgun ragnarök.
Fúnar stoðir burtu vér brjótum!
Bræður! Fylkjum liði í dag.
Vér bárum fjöttra en brátt nú hljótum
að byggja réttlátt þjóðfélag.

Þó að framtíð sé falin,
grípum geirinn í hönd,
því Internasjónalinn
mun tengja strönd við strönd.

Eugéne Pottier/
Sveinbjörn Sigurjónsson

Mikilvægt tákni um samstöðu

Gylfi Arnbjörnsson, forseti ASÍ, segir að 1. maí sé mikilvægur dagur fyrir launafólk. Vinna og tekjur eru forsenda velferðar í samfélaginu.

HVAÐ ÞÝÐIR YFIRSKRIFTIN VINNA ER VELFERÐ?

Að baki þessari áherslu stendur að dýrmætasta eign launamannsins er hæfileiki hans til þess að afla tekna með vinnu sinni. Tekjur hans eru jafnframt forsenda fyrir þátttöku hans og fjölskyldu hans í samfélaginu. Að sama skapi er vinna hans og tekjur forsenda fyrir þeirri velferð sem þjóðin stendur fyrir, heilbrigðis-, mennta- og tryggingakerfinu. Þannig tvinnast þessi hugtök órjúfalegum böndum og mikilvægasta verkefni verkalýðshreyfingarinnar er að hlúa að þessu sambandi á alla vegu. Með samtakamætti tryggjum við að launafólk fái réttmæta hlutdeild í þeim verðmætum sem verða til við vinnuna. Verkalýðshreyfingin hefur byggt upp mikilvægt trygginga- og réttindakerfi til að skapa nauðsynlegt öryggisnet þegar áföll verða vegna atvinnumissis, veikinda- eða slysa en einnig hefur hreyfingin byggt upp starfsmennta- og fræðslukerfi til að treysta stöðu launafólks á vinnumarkaði og sækja fram um bætt kjör.

Atvinnuleysisbótakerfið er afrakstur áratugakjarabaráttu fyrri kynslóða. Krafa hreyfingarinnar er að stjórnvöld og atvinnurekendur setji atvinnusköpun og uppbyggingu í öndvegi í stefnumótun og aukin þjónusta við þá sem eru án atvinnu er meginverkefni okkar á næstu misserum.

HVAÐA GILDI HEFUR 1. MAÍ Í ÞÍNUM HUGA?

1. maí er mikilvægur baráttudagur launafólks þar sem við bæði minnumst þeirra sigra og áfanga sem foreldrar okkar og afar og ömmur náðu í baráttunni fyrir bættum kjörum. Að sama skapi er þessi dagur mikilvægt tákni samstöðu þar sem við setjum fram kröfur okkar og væntingar um betra samfélag. Því skiptir það miklu máli að launafólk fylki liði og taki þátt í baráttufundum stéttarfélaganna um allt land.

HVER ER ÞÍN FYRSTA MINNING FRÁ BARÁTTUDEGI VERKALÝÐSINS?

Ætli fyrsta minning mín sé ekki frá unglingsárunum þegar ég ákvað 16 ára að sækja um aðild að Verkalýðs- og sjómannafélagi Keflavíkur og nágrennis og eftir að umsóknin hafði verið samþykkt fór ég á baráttufund félaganna í Keflavík, nokkuð stoltur yfir því að vera hluti af þessari mikilvægu baráttu.

Gylfi Arnbjörnsson sótti um aðild að Verkalýðs- og sjómannafélagi Keflavíkur þegar hann var 16 ára. MYND/STEFAN

Samtakamáttur getur skilað stórum sigrum

Guðlaug Kristjánsdóttir formaður Bandalags Háskólamanna segir vinnu bæði takmark og tilgang. Í dag verði sigrum í baráttu launafólks í gegnum tíðina fagnað.

„Vinna er velferð.“ Þessi setning er rökrétt í mínum huga hvort sem hún er lesin aftur á bak eða áfram,“ segir Guðlaug Kristjánsdóttir formaður BHM.

„Frá blautu barnsbeini er vinna takmark okkar og tilgangur og stór hluti sjálfsmýndarinnar upp frá því. Ekki þarf að fjöl-yrða um þátt vinnu í velferð einstaklinga og samfélags, enda hefur atvinnuleysi undanfarinna ára minnt okkur rækilega á mikilvægi þess að mega vinna.“

Sé setningunni snúið við koma í ljós önnur sannindi, að velferð er vinna. Velferð er ekki sjálfsprottin heldur er hún afrakstur erfiðis, afurð af starfi. Vinna að velferð byggir á samvinnu og forsenda samvinnu er að markmið séu skýr og allir viti að hverju er stefnt. Þegar góð samvinna næst vinna margar hendur létt verk. Okkur hættir til að gleyma mikilvægi þess að stefna í velferðarmálum sé skýr og að starfsskilyrði þeirra sem að þeim vinna séu sómasamleg,“ segir Guðlaug.

Aðspurð um gildi 1. maí í hennar huga segir Guðlaug daginn í dag tileinkaðan sigrum í kjarabaráttu.

„Í dag leiðum við hugann að kjörum fólks á vinnumarkaði, fögnum sigrum sem hafa náðst í baráttu launafólks í gegnum tíðina

„Frá blautu barnsbeini er vinna takmark okkar og tilgangur og stór hluti sjálfsmýndarinnar upp frá því.“ MYND/VILHELM

og sameinumst um að vekja athygli á mikilvægum málefnum hverju sinni.

Með þessu minnum við sjálf okkur og ekki síður komandi kynslóðir á það annars vegar hvað samtakamáttur getur skilað stórum sigrum og hins vegar að kjör og réttindi fólks í dag eru til komin vegna þess að fyrir þeim var barist.“

Fyrstu minningar Guðlaugar um 1. maí

tengjast kröfugöngum og lúðraþyt og vanga-veltum um alþjóðasöng verkalýðsins, „Internationallinn.“ „Fyrstu minningar mínar um 1. maí tengjast án efa þátttöku lúðrasveita í kröfugöngum þennan dag, enda er ég alin upp í lúðrasveit. Grænir og hvítir búningar Lúðrasveitar Hafnarfjarðar og vangaveltur um það hver hann væri þessi „Nalli“ koma ósjálfrátt upp í hugann.“

Útgefandi: Fulltrúaráð verkalýðsfélaganna í Reykjavík

Umsjónarmaður auglýsinga: Benedikt Freyr Jónsson, benedikt@365.is. S. 512 5411

Ábyrgðarmaður: Þórarinn Eyfjörð

Vinnan er mikilvægasta velferðarmálið

Baráttan fyrir bættum kjörum launafólks tekur seint enda. Grunnforsenda velferðarkerfisins er að allir hafi vinnu.

Í huga Elínar Bjargar Jónsdóttur, formanns BSRB, er 1. maí fyrst og fremst baráttudagur launafólks og sá dagur sem það sýnir samstöðu. „Um leið og við minnumst baráttu verkalýðsins fyrr á tímum fyrir grunnréttindum, svo sem hvíldartíma, félagafrelsi og samningsfrelsi, réttindum sem þykja sjálfsögð í dag og lögðu grunninn að því velferðarþjóðfélagi sem við lifum í í dag, þá heldur baráttan áfram.“ Elín segir niðurskurð, uppsagnir og kjarskerðingar hafa einkennt síðustu ár og enn búi Íslendingar við mikinn ójöfnuð sem meðal annars birtist í kynbundnum launamun. „Baráttu launafólks er jafn mikilvæg í dag og áður fyrr. Þannig er 1. maí jafnt dagur til að minnast unninna sigra og til að brýna vopnin fyrir komandi átök, því baráttan fyrir bættum kjörum fyrir fólkið í landinu mun seint taka enda.“ Yfirskrift hátíðarhaldanna í ár er „Vinna er velferð“ og er slagorðið hverju orði sannara að sögn Elínar. Hún segir grunnforsendu þess að hægt sé að halda uppi góðu velferðarkerfi að allir hafi at-

„Baráttu launafólks er jafn mikilvæg í dag og áður fyrr,“ segir Elín Björg Jónsdóttir, formaður BSRB.

MYND/STEFÁN KARLSSON

vinna. „Því hærra sem atvinnustigið er, því meiri eru tekjur ríkisins og fyrir þá fjármuni rekum við meðal annars mennta- og heilbrigðiskerfið. Við viljum búa í samfélagi sem veitir fólki öryggi og umönnun þegar á þarf að halda og gerir öllum kleift að njóta menntunar. Í stuttu máli viljum við búa í velferðarsamfélagi þar sem allir eru jafnir. En grunnforsenda þess að hægt sé að

halda uppi slíku kerfi er að allir hafi atvinnu. Þess vegna er vinna mikilvægasta velferðarmálið.“

Fyrstu minningar Elínar frá hátíðarhöldum Verkalýðsdagsins eru frá fimmta aldursári hennar. „Ég man það vel að bróðir minn var enn þá í kerru þegar gengið var niður Laugavegin. Ég væri nú að skrökva ef ég segði að þær ræður sem þar voru fluttar hefðu hreyft svo mikið við

mér að ég hefði um leið sannfærst um mikilvægi verkalýðsbaráttunnar. Sú sannfæring kom auðvitað ekki fyrr en nokkrum árum síðar.“ Hún segist fyrst og fremst muna atburðinn svo skýrt vegna þess að á þessum degi heyrði hún í fyrsta skiptið í lúðrasveit. „Mér þótti mikið til þess koma og enn þann dag í dag yljár það mér um hjartaræturnar að heyra kraftmikinn lúðrapyt.“

Brýnt að sofna ekki á verðinum

Þórður Hjaltsted segir 1. maí vera tákni um baráttu fyrir bættum kjörum.

„Miklu skiptir fyrir virðingu hvers og eins að hafa atvinnu. Það tryggir einstaklingnum nógu trausta stöðu til að þrífast í velferðarsamfélagi,“ segir Þórður Hjaltsted, formaður Kennarasambands Íslands. „Og það viljum við að Ísland sé, sambærilegt við Norðurlöndin. Velferð einstaklingsins felst í því að búa við fjárhagslegt öryggi og að geta lagt sitt af mörkum til samfélags þar sem allir hafa jafnan aðgang að menntun og heilbrigðisþjónustu. Frá menntapólitískum sjónarhóli séð tel ég mikilvægt að verja opinbera skóla á Íslandi. Gerum þá öflugri og tryggjum jafnrétti til náms.“

BARIST FYRIR RÉTTLÁTU SAMFÉLAGI

Aðspurður um 1. maí segir Þórður baráttudag verkalýðsins táknaðan fyrir baráttuna sem undangengnar kynslóðir hafa háð til að ná fram réttlátu samfélagi. „Dagurinn er áminning fyrir launþega um að gleyma ekki að margt sem við teljum sjálfsögð réttindi í dag var það ekki áður heldur þurfti baráttu og þrautseigju til að ná því fram.“

Þórður segir atvinnurekendur ávallt tilbúna að sækja fram til þess að auka gróða sinn og gangi jafnvel í því skyni á kjarasamningsbundin réttindi launafólks. „Þess vegna er mikilvægt að launafólk sofni ekki á verðinum og haldi vöku sinni, meðal annars með því að taka þátt í dagskrá samtaka stéttarféлага.“

STÖRF KENNARA EKKI METIN Á VIÐ ÖNNUR

„Fyrsta minning mín frá baráttudegi verkalýðsins er þegar ég fór í verkfall sem grunn-

„Mikilvægt er að launafólk sofni ekki á verðinum og haldi vöku sinni, meðal annars með því að taka þátt í dagskrá samtaka stéttarféлага,“ segir Þórður Hjaltsted, formaður Kennarasambands Íslands.

MYND/VILHELM

skólakennari árið 1984,“ segir Þórður. „Þá voru flestir grunnskólakennarar í gamla Kennarasambandinu sem var hluti af BSRB. Kennarar höfðu miklar væntingar til forystunnar og töldu víst að nú væri komið að því að laun stéttarinnar hækkuðu svo um munaði. Stéttin var langþreytt á bágum kjörum og taldi tímabært að umbunað væri fyrir aukna menntun, en krafan um að grunnskólakennarar hefðu háskólapróf var löngu orðin að veruleika.“

Þórður bendir á að enn séu kennarar á öllum skólastigum í sömu stöðu og berjist við að hafa sama kaupmátt og aðrir háskólamenntaðir launamenn. „Starf kennarans er

skilgreint af Hagstofu Íslands sem „háskólamenntaður sérfræðingur“ en launin endurspeglar alls ekki þá skilgreiningu. Hvað kemur í ljós þegar laun sambærilegs sérfræðings á almenna vinnumarkaðnum eru skoðuð? Hann hefur þriðjungi hærra laun. Hið sama kemur fram í könnun OECD á íslensku skólustarfi. Laun kennara á Íslandi eru með því lægsta sem þekktist í OECD löndunum.“

Hann segir þetta grátlega staðreynd sem komi þó ekki á óvart í ljósi þess að ungt fólk sækir æ minna í kennaranám. „Við þessu þarf að bregðast. Það er kominn tími til að íslenskt samfélag meti menntun betur til launa.“

Nokkur dæmi um áfangasigra

● LÖG UM LAUNA-

JAFNRÉTTI 1962 Í upphafi 20. aldar bjuggu margar konur við mikið harðræði í vinnu og fengu fyrir mun lægri laun en karlar fyrir sömu vinnu. Lög um launajafnrétti voru samþykkt á Alþingi 1962 eftir mikla baráttu. Þrátt fyrir það er enn nokkuð í land að markmið um algert launajafnrétti náist á Íslandi.

● LÍFEYRISSJÓÐIR

1969 Samkomulag náðist í kjarasamningum árið 1969 um að koma á fót lífeyrissjóðum fyrir allt launafólk.

● SJÚKRASJÓÐIR 1979

Atvinnurekendum var skylt samkvæmt lögum að greiða 1% af útborguðu kaupum í sjúkrasjóð. Tilgangur sjúkrasjóða er að greiða félagsmönnum bætur í sjúkra- og slysatilfellum eftir að launagreiðslum frá atvinnurekanda lýkur.

● FEÐRAORLOF 2000

Helstu markmiðin með lögum voru að tryggja rétt barns til að njóta samvista við báða foreldra og að gera körlum og konum mögulegt að samræma fjölskyldulíf og atvinnuþátttöku.

● EINN RÉTTUR – EKKERT SVINDL 2005

Verkalýðshreyfingin barðist af krafti gegn félagslegum undirboðum sem fór að bera á í þenslunni í upphafi nýrrar aldar, sérstaklega með fjölgun erlends vinnuafls.

● MAÍSTJARNAN

Ó, hve létt er þitt skóhljóð og hve lengi ég beið þín, það er vorhret á glugga napur vindur, sem hvín, en ég veit eina stjörnu, eina stjörnu sem skín, og nú loks ertu komin, þú ert komin til mín.

Það eru erfiðir tímar, það er atvinnupref, ég hef ekkert að bjóða, ekki ögn sem ég gef, nema von mína og líf mitt hvort ég vaki eða sef, þetta eitt sem þú gafst mér það er allt sem ég hef.

En í kvöld lýkur vetri sérhvers vinnandi manns og á morgun skín maísól, það er maísólin hans, það er maísólin okkar, okkar einingarbands, fyrir þér ber ég fána þessa framtíðarlands.

Halldór Laxness

BERJUMST!

1. MAÍ 2012 Í REYKJAVÍK

- Safnast saman á horni Snorrabrautar og Laugavegs kl. 13.00.
- Lúðrasveit verkalýðsins og Lúðrasveitin Svanur leika nokkur lög.
- Gangan leggur af stað kl. 13.30.
- Gengið niður Laugaveg, Bankastræti, Austurstræti og inn á Ingólfstorg.
- Lúðrasveit verkalýðsins og Lúðrasveitin Svanur leika fyrir göngu.
- Ræðumenn flytja örræður meðan gangan stendur yfir.
- Útifundur á Ingólfstorgi hefst kl. 14.10.
- Útifundi lýkur kl. 15.00.

VINNA ER VELFERÐ

1. maí kaffi stéttarfélaganna í Reykjavík
hefst kl. 15:15 og er á eftirfarandi stöðum

